

LUIGI MALERBA

DAİMA İTHAKA

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN: EREN YÜCESAN CENDEY

ODYSSEUS

Denize dökülen nehirlerin suyu tatlıyken denizin suyu nasıl oluyor da tuzlu oluyor diye defalarca sordum kendime; üstelik göklerden yağın yağmur suyu bile tatlıyken. Yanıtı asla bulamadım ve şimdi esen yellerle uzun bir uykudan uyanmış, İthaka olması gereken ama artık hiç tanıyamadığım bu toprakların taşlık sahilinde oturmuşken yeniden soruyorum bu soruyu kendime.

Çevreme şaşkınlık içinde bakıyorum çünkü ne taşlık sahili ne deniz esintilerinin soyduğu ağaçlarla örtülü bu çorak toprakları ne dağlık ufku ne de denizin bu göksel rengini tanıyabiliyorum. Ve üstüne üstlük dağlardan yuvarlana yuvarlana inen bu pürüzlü ve kızıl taş kırıntılarının nereden geldiğini soruyorum kendime. Her fırtınada dünyanın bir parçacığı, taşı toprağı sürükleyen, çukurlar açan, ağaçların köklerini açığa çıkartan su tarafından denize taşınıyor. Acaba gün gelecek de adalar ve dağlar yok olacak, toprakla doldurulan deniz büyük bir ovaya mı dönüşecek?

Yıllar yıllar önce geyik ve yabandomuzu avlamak için İthakamın dağlarını karış karış dolaşmıştım ama parçacıklarının rüzgâr ve deniz dalgalarınınca aşındırıldığı o kızıl ve pürüzlü kayaları arşınladığımı hiç anımsamıyorum. Deniz suyunun tuzu

nereden gelir? Bu sahili dolduran kızıl ve pürüzlü taşlar nereden gelir? Peki o hâlde, neredeyim şimdi? Yoksa Phaiak denizcileri beni İthaka sahiline bırakmadılar mı? Dünyanın en yalancı insanları olarak nitelediğim denizcilere asla güvenmem zaten.

Savaşın ve sonrasında uzun yolculuğun çileleri yüzünden her şeyden kuşkulandır oldum ve şimdi de beni buraya kadar getiren Phaiak denizcilerinin, kralları Alkinoos'un cömertçe gemiye yüklediği armağanlara el koyduklarını ve bu can sıkıcı konuktan kurtulmak için onu, baygın hâlde en yakın ıssız adacığa bıraktıklarından şüpheleniyorum. Yurtlarına dönmeden önce denizleri rasgele aşmaktan başka arzularının olmadığını o huzursuz yüzlerinden anlamıştım zaten. Ama hazineme el koymak isteseler, bu sarp kara parçasına yanaşmaktansa, beni gecenin karanlığında tuzlu denizin derinliklerine de atabilirlerdi. Yoksa sadece hazineme el koymaya karar vermişler ve kimi zaman en çorak kalplerde bile yaşayan merhamet nedeniyle canımı elleriyle almaktan sakınmışlar mıydı?

Derken derin bir mağaranın girişinde yer alan zeytuni çalılığın yaprakları altında bir şeylerin ışıldadığını fark ediyorum. Bunlar gerçekten de Phaiak kralının bana yola çıkmamdan önce armağan ettiği altın ve gümüş kupalarla taslar. Şimdi ser-seriler onlara el koymasın diye başka yapraklı dallarla ve büyük taşlarla örteceğim.

Burası benim İthakam mı yoksa okyanustaki minik bir ada ya da yabancı bir kara parçasının kıyısı mı, bilmiyorum. Bu topraklarda yaşayanlar konuksever kişiler mi yoksa alınının ortasında tek gözü olan devler mi, bilmiyorum. Etrafıma bakıyorum ve burası benim vatanım mı, hâlâ bilemiyorum.

Dokuz yıl boyunca savaşırken, sonrasında on yıl boyunca her türden tehlike ve macerayla denizleri ve karaları aşarken hayalini kurduğum yurdumun bu çorak ve yabancı topraklar olabileceğini aklım kesmiyor. Vatana ilişkin anıların aldatici olabileceğini biliyorum. Uzaklığın ve tehlikenin egemen olduğu

yıllar boyunca kıraç adamı yemyeşil ve çiçekli bir bahçe gibi hayal ettim; oysa onun sadece kayaların arasından çıkan otlarla beslenen koyunların ve keçilerin, yüksek ve ormanlık bölümde meşe palamutlarıyla semiren domuz sürülerinin toprağı olduğunu biliyordum elbette. Nihayetinde hayalleri gerçeklerle karşılaştırmamak gerektiğini öğrendim.

Ama Troya Kuşatması yıllarını uzun olarak nitelerken samimi değilim çünkü en hızla akanlar onlardı. Hem çetin hem mutlu yıllar. Hatta varlığımın Akhaların zaferi için belirleyici olmasıyla övünebilirim de. Zafer diyorum ama acaba şehrin yerle bir edilmesine, surları önünde gerçekleşen vahşi olaylara zafer denebilir mi bilmiyorum; uzun dönüş yolculuğum sırasında yüzlerce kez tüm yaşananları, şanlı olaylar olarak anlattım durdum.

İthaka Kralı olarak yola çıktım ve şimdi deniz kenarındaki bu mağarada bulduğum, yokluğumda olup biten gerçekleri öğrenebilmek için beni gizleyecek dilenci çulları içinde evime dönmeye hazırlanıyorum. Duyduklarım doğruysa evim Penelope'yi baştan çıkartmak, krallıktaki ve evlilik yatağımızdaki yerimi almak isteyen taliplerle doluymuş. Penelope bu taliplere karşı nasıl davranıyor. Bebekken bıraktığım Telemakhos ne kadar büyüdü. Mülklerim nasıl korundu. Konağımın, genç ve yaşlı hizmetçileri, nasıl davrandılar.

Yirmi yılımı havaya mı savurdum? Belleği olmayan yirmi yıl mı geçirdim? Acaba Akhilleus'un, Troyalı Hektor'un ve Mykene Kralı Agamemnon'un, cesur ruhlu ama kıt düşünceli o savaşçıların girişimleri, öfkeleri, acımasızlıkları ve özellikle de benim fikrim olan, Troya'yı ele geçirmemize, güzeller güzeli Helena'yı Sparta Kralı Menelaos'a teslim etmeye yarayan tah-ta atın hikâyesi hakkındaki tanıklıkları arkamızdan toplayacak biri çıkacak mı?

Helena gibi sadakat nedir bilmeyen bir kadın uğruna yaşanan çileleri, yaraları, yitirilen hayatları düşündüğümde

düşüncelerim birbirine dolanıyor. Ama dünyanın bu en aptalca savaşına yol açan gerekçeyi unutursam, ben bile bir daha asla yinelenmeyecek ve kadim zamanlara sırlanmış olan bu olayların belleklerin tabletlerine kazınmasını isterim.

Bir daha hiçbir kadın Akhilleus, Hektor ve Agamemnon gibi erkekler doğurmayacaktır. Menelaos'un Spartası ve Agamemnon'un Mykenesi silahların çatışmasıyla gelişti ve inşa edildikleri, sonsuzluğun küçük bir kırıntısı olan taşlar gibi uzun ömürlü olacaklar. Ne var ki bellek aldatıcıdır ve tarih yalancıdır çünkü insanlar, acımasız ve aptal gerçekliği değil masalları anımsamak ve dinlemek isterler.

Bu yirmi yıl süresince benim başıma pek çok şey geldi ama kimbilir yokluğumda İthaka'da neler yaşandı? Yüzyıllar boyunca aynı kalan toprağımı bile tanıyamıyorsam, Penelope nasıl değişmiştir, kundakta bıraktığım ve şimdi genç bir erkek olarak bulacağım Telemakhos'u nasıl tanıırım, diye düşünüyorum. Bunca yıl yurdundan ve ailesinden uzak kalmış kocaya ve babaya ait duygularına nasıl güvenebilirim?

Bu nedenle temkinli davranacağım, kendimi sakınarak ve deneyimlerimin fısıldadığı önlemlerle yaklaşacağım saraya. Silahların gümbürtüsü, deniz fırtınalarının uğultusu içinde bile düşüncelerimden bir an bile ayırmadığım Penelope ve Telemakhos'un sadakatine güvenebilir miyim bilmem?

Evlatlar seni tanımasalar da, koşullar onları sana düşman kılrsa da, gene evlat olarak kalırlar ama seni aldatmış olan kadın, kan ve akrabalık bağı olmadığından artık bir yabancısıdır. Bunca yıl boyunca Penelope'den hiç şüphe etmedim ama şimdi ayaklarım, öyle umuyorum ki İthakamın çorak toprağına basarken içimdeki kuşkular büyüyor. Kasırga dalgaları gemimi tehlikeye soktuğunda, yel yelkenleri taşıyan direkleri kırdığında benim düşüncelerim hemen dönüşümü bekleyen Penelope'ye uzanıyordu ve bu düşünce başarılarımı kıskanan, dönüşümü zorlaştırmak isteyen tanrıların zulmüne karşı koyma gücü veriyordu.

Neden şimdi sancılı dönüş yolculuğumun amacını kaybetmiş olmaktan korkuyorum? Tam da güven yorgunluğumun dermanı olacakken neden tanrılar yeniden bana saldırıyor ve zihnimi kuşkuyla dolduruyorlar? Yıllar boyunca Olympos dağında, gündelik şölenlerinin ardından yayılan neşelerinin coşkun sesleri kulaklarımda uğuldarken şimdi onları duyamaz oldum ve Penelope'nin sesini dinlediğim parlak deniz kabuğum gemide kaldı. O sarhoşların seslerinden çok Penelope'nin sesini özleyorum. İyi ama az sonra bizzat Penelope'nin canlı sesini duyabilecekken neden o kabuğa yanıyorum?

Gözlerimi göklere kaldırdığımda kare kanatlarıyla çok yükseklerde süzülen kara şahinleri ve dengeli uçuşları sayesinde derin maviliğe karşı sanki hareketsiz duruşlarını görüyorum. Yanlış anımsamıyorsam şahinler İthaka göklerinde nadiren görülürdü. Toprakların bakımsız kaldığını, alıcı kuşların yemi olan yılanların çoğaldığını mı getirmeliyim akla?

PENELOPE

10

Günleri saydım, ayları saydım, yılları saydım, toplamları beni ürküttü. Her gün düşüncelerimi sevgilim Odysseus'a yönlendirdim, mutlu günlerimizin üzerinden binlerce kez geçtim, şehvetli gecelerimizi anılarımda canlandırdım. Artık geçmişte kalan o günlerde, onun tedirginliklerine katılmış ve sonunda belki Sparta ve Mykene için doğru ama evliliğimiz adına adil olmayan, İthaka'yı kesinlikle mahveden o savaşa katılmasını kabullenecek ruh gücünü bulmuştum.

Troya zihnimizden ve mutlu adamızdan o kadar uzak, savaş bizim çıkarlarımıza o kadar yabancıydı ki Odysseus rahatça ailesi ve ona tapan halkıyla yurdunda kalmayı seçebilirdi. İyi ama tüm öteki Hellas halkları onu çağırırken savaş için yola çıkmasını nasıl engelleyebilirdim? Onu durdurmayı denedim ama ihtiyar süt ninesi Eurykleia yardım çağrımı reddederek beni engelledi. Bir baltanın sapıyla kolunu ya da bacağını kırmam yeterdi. Bu bir trajedi olmazdı ama bizleri bırakıp yola çıkması trajedi yarattı.

Küçük İthaka adamız okyanus sularında mutlu ve bereketli süzülürken, koyun ve keçi sürülerimiz güven içinde dağlarda otuyorlar, Talipler de huzur içinde kendi arazilerini idare ediyorlardı. Ama kralları Odysseus'un yokluğu tahmin edilenden çok daha

uzun sürünce huzursuzluk belirtileri göstermeye başladılar ve sonunda kocamı onlardan biriyle aldatmama, yeni bir evliliğe hazırlanmama ikna için saraya üşüştiler. Tanrıların laneti benim için bir hapishaneye, Talipler için adi bir şölene dönüşen evimi sardı. Buna mecbur kalsam ve taliplerim İthaka'yı mahva sürükleyecek uyumsuzluklar içine girse bile evlilik yatağıma asla ihanet edemem.

Yanımda Odysseus gibi güçlü ve yiğit bir erkek olmasını hiç bu kadar yürekten arzu etmemiştim. Sevgilim Odysseus, çok uzadı bu yokluğun ve mazereti olmayan sensizliğime kin duymamak için tanrılara yakarıyorum. Troya Savaşı biteli yıllar oldu, eve doğru yola çıkışınla ilgili kimi zaman muğlak ve kimi zaman da Bora rüzgârları gibi hızlı haberler aldım. Denizleri altüst eden kasırgalara kurban olduğun düşüncesini zihnimden kovdum; sirenlere ya da büyücülere tutsak olarak yaşadığını söyleyenlere mi yoksa İthaka'ya dönüşünün yakın olduğunu müjdeleyenlere mi inanayım bilmiyorum.

Sirenlerden ya da büyücülerden daha çok korktuğum ise, tanrıların erkeklerin yollarına serptiği o şehvet düşkün kadınlardan birinin sanatına aldanman ve yokluğunun bu yüzden uzun sürmüş olmasıdır. En sağlam erkekler bile baştan çıkarılmalara kolayca kanarlar. Kulaklarıma pek çok söylenti ulaştı, ben onları güven ve aşkla boğmaya gayret ettim. Yalnız ve zayıf bir kadını ama sen bu uçsuz bucaksız dünyanın kimbilir nelerinde gezerken, ben bu yıllar içinde yatağımyı fethedilmesi mümkün olmayan bir kaleye dönüştürdüm.

Açgözlü ve zorba Talipleri gündüzleri dokuyup geceleri söktüğüm bezle kandırıyorum ama artık şüphelerinin arttığını hissediyorum, aralarında fısır fısır konuşurlarken yüzlerinde beliren tuhaf acıma tebessümleriyle tedirgin oluyorum.

Göstermemem gerekiyor, biliyorum ama geçen yıllar tüm iyi niyetimi soldurdu. Uykumda ağladığımı fark ediyorum ve tezgâhta dokuduğum bezi sökmek için gecenin bir yarısında aniden uyandığımı da yanağımyın uykumda döktüğüm yaşlarla ısladığımı anlıyorum.

ODYSSEUS

12

Domuz çobanı Eumaios kaba sabadır ama cömerttir ve yirmi yıllık yokluğuna rağmen kralı Odysseus'a sadık bir adamdır. Dilenci kılığımla, sırtıma attığım paçavra kaftanımla ve omzuma astığım heybemle karşısına çıktım; bir değneğe dayanarak iki büküm yürümeye çalışıyorum ama ya gerçekten perişan görünüyorum ya da üzerimdeki çulların etkisiyle Eumaios beni tanımadı. Beni hem buralara avlanmaya geldiğim günlerde domuzlarını beslediği ağılın dışında hem de soframı donatacak hayvanları teslim etmeye saraya geldiğinde görürdü. Ne var ki şimdi beni tanımadı, böylesi iyi oldu.

Eumaios beni, kendisine domuzları otlatmakta yardım eden, yiyeceklerini hazırlayan, giysilerini onaran yeniyetme kızı Galatea'yla yaşadığı evine davet etti. Bu eve ilk kez giriyorum. Bir kralın bir çobanın evine girmesi alışıldık durum değildi ve bunu yapmayı denesem bile muhafızlarım engellerdi. Kralken girmemin yasaklandığı bu çatının altına Eumaios beni dilenci paçavralarımla canıgönülden buyur etti.

Duvarları çamurla örülmüş beyaz taşlardan, damı samandan yapılmış evin için tertemizdi, biricik geniş odada ocağın ateşi duman yaymıyordu. Zemin dövülmüş topraktandı, Eumaios'un

bana sunduğu sert taş döşek koyun pöstekleriyle kaplıydı. Evin eşyası tek tükü ama bakla ya da sert buğday çorbası pişirmek ve bir iki lokma et kızartmak için yeterliydi. Büyük bir toprak kavanozda salamuraya yatırmış olduğu zeytinlerden yemekten önce tattık ve çekirdeklerini ocağın ateşine tükürdük.

Eumaios'u ünlü bir Girit prensinin oğlu olduğuma, dokuz yıl boyunca Odysseus'la birlikte Troya surları önünde savaştığıma, ülkeme döndükten sonra Mısır'a ticaret amacıyla giden küçük bir tekneye yeniden denizlere açıldığıma inandırdım. Teknede ki arkadaşlarımın anlaşmamıza ihanet ettiklerini, beni aşağılıkça yağmaladıklarını ve ancak dost bir tanrıça sayesinde canımı kurtardığımı anlattım. Köle olarak satılmak üzere bir Fenike teknesine atılmışım. Tesalya'ya doğru giderken muhafızlarım birkaç hayvan avlamak ve taze su yüklemek için yarı yoldaki bu adaya uğradıklarında, ben de fırsattan yararlanarak ormana sığınmışım.

"Ve işte şimdi buradayım," dedim ona, "gördüğün gibi üzerimde bu paçavralarla hiç tanımadığım bir adadayım."

Eumaios, "Burası İthaka, Odysseus'un yurdu," dedi.

Tahtından kopartılmış ve dilenciye dönmüş prens olarak uydurduğum hazin hikâyem beni bile müthiş duygulandırmıştı. Zavallı Eumaios beni acıyarak dinliyordu ve anlatımın bir serüven masalı olarak uzamasını istiyordu ama ben ona bir kâhin olmadığımı, geleceği de anlatamayacağımı söyledim.

Kimse benim gibi yalanlar söylemeyi bilmez ama ben hikâyelerimin tamamının uydurma olduğunu bilmeme rağmen sonunda kendimi gözyaşlarıma boğulmuş buldum. Phaiakların sarayında ozan Demodokos Troya tahta atının hikâyesini güzelim sözlerle dillendirdiğinde gözyaşlarımı gizlemeye nfile çalıştığım günden beri ilk kez bu kadar çok ağlıyordum.

Kurnaz ve güçlü Odysseus, bu yüce yalancı, bu mahir aldatma ustası nasıl olmuş da böyle beklenmedik bir gözyaşı yağmuruna tutulmuştu? İşte bu şaşkıncu zafiyetimi sadece sapasağlam bedensel uzuvlarımın değil aynı zamanda kendi dudaklarımdan

dökülen sözlerin etkisi altında kalan zihnimin de yorgunluğuna bağlamıştım. Salt bu nedenle saçımı başımı yolasım yoktu ama önceki sefer tutamadığım gözyaşlarım gibi şimdi de şaşkınlığımı bastıramıyordum.

İyi yürekli Eumaios her sözüme inanırmış gibi göründü ve ona Troya surları önünde Odysseus'un dostu olduğumu anlattığımda beni kucakladı, konuk etme arzusunu yineledi ve kralının uzun zamandır uzakta olması nedeniyle duyduğu esefi dile getirdi. Bu sadakat ifadeleri yüzünden neredeyse beni tanımış olduğunu ve sözlerini hesaplayarak söylediğini sanacaktım. Ama sonra zavallı çobanın yirmi seneden beri Penelope'nin cılız omuzlarına yüklenmiş adanın kaderi yüzünden dertlendiğini, çevreden gelen Taliplerin saraya yerleşmelerinden ve Penelope'nin içlerinden birini Odysseus'un halefi olarak seçmesi için baskı yapmalarından, sırf bu nedenle bir kaos ve kardeş kavgası çıkma olasılığından korktuğunu anladım.

14 Eumaios buna kardeş kavgası dedi ama sonra, Penelope arada kalmayacak olsa, Taliplerin birbirlerini katletmelerinden memnun olacağını da ekledi. Çobanın bile devlet işlerine çözüm getirmek konusunda birtakım düşünceleri vardı.

Öte yandan benim düşüncem saraya dilenci olarak girmek, Taliplerin uyuşmazlığını gözlemlemek ve sonra onların en zayıf anlarında silaha davranmaktı. Ama hem tek başıma eyleme geçemeyeceğim hem de Penelope'ye kendimi tanıtmadan davranamayacağım aşikârdı. Eumaios'a göre Odysseus'a sadık kalan Penelope bu talipler karşısında nasıl bir tutum takınmıştı? Bu zorba prensleri engellemek için ne gibi ödünler veriyordu?

Kesilip şölenlerde Taliplere sunulan domuzları teslim etmek için sık sık saraya giden Eumaios'a pek çok soru sordum. Penelope'yi hiç onlardan birinin eşliğinde görmüş müydü? Bunların hangisine güler yüz gösteriyordu?

“Penelope gibi genç ve güzel bir kadının ödün vermeden onları kendinden uzak tutması mümkün değil,” dedim. “Taliplerin hangisi hoşuna gidiyor sence?”